

Qorti ta' l-Appell

(Kompetenza Inferjuri)

Imħallef Anthony Ellul

Appell numru:- 8/2013

**Design & Technical Resources Limited (C29050) u
Konig, Heunisch und Partner (PR 1088)
(appellati)**

Vs

**Id-Direttur Ġenerali tal-Kuntratti u
l-Awtorità għat-Trasport f' Malta
(appellanti)**

19 ta' Dicembru, 2017.

1. Permezz ta' Avviż ta' Arbitraġġ datat 19 ta' Frar 2009, l-appellati, Design & Technical Resources Limited u Konig, Heunisch und Partner ipprezentaw Avviż t' Arbitraġġ kontra d-Direttur (Ġenerali) tal-Kuntratti u l-Awtorità għat-Trasport f' Malta, fejn ippremettew li permezz ta' kuntratt datat 30 ta' Mejju 2005 id-Direttur tal-Kuntratti qabbadhom biex jipprestaw xogħol professjonali ta' spezzjoni u manutenzjoni tal-*Bridge* Manwel Dimech, fi Triq Mikiel Anton Vassalli, San Ġiljan għall-prezz fiss ta' LM169,000 eskluża l-VAT. Il-proġett kien maqsum f' 6 fażijiet u l-ewwel 5 fażijiet ma kellhomx idumu aktar minn 14-il xahar. Ir-rikorrenti wettqu puntwalment l-ewwel 3 fażijiet tal-proġett meta, fil-15 t' Ottubru 2005, issottomettew lill-intimati appellati d-dokument tas-sejha għall-offerti relattiv għall-eżekuzzjoni tax-xogħlijiet ċivili fuq l-imsemmi *bridge*. Ir-raba fażi tal-proġett kienet intiza sabiex lill-intimati jmexxu s-sejha li twassal għall-aġġudikazzjoni tal-offerta tax-xogħlijiet ċivili li kellhom isiru fuq il-*bridge* u kellha tiġi konkluża tas-17 ta' Marzu 2006 iżda l-intimati damu biex ikkonkludew sal-21 ts' Awissu 2006, rappreżentanti dewmien ta' 22 ġimgħa u tlett ijiem. Dan wassal għall-ħames fażi tal-proġett li komplessivament kellha ddum 20 ġimgħa skont il-kuntratt. Matul din il-fażi, l-kuntratturi magħżula mill-intimati kellhom itemmu x-xogħlijiet fuq il-*bridge* taħt is-supervizjoni tar-rikorrenti sat-terminu estiż tat-12 ta' Jannar 2007 sabiex imbgħad issir iċ-ċertifikazzjoni relattiva u r-rapport finali. Skont ir-rikorrenti, minkejja li huma eżegwew is-servizzi professjonali tagħhom fil-ħin u b' diligenza, ix-xogħolijiet ċivili tlestew biss fit-8 t' Awissu 2008, b' dewmien

ta' sena (1), tlieta u tletin (33) ġimgħa u sitt (6) ijiem liema dewmien jattribwixxu interament lill-intimati jew lill-kuntrattur minnhom ingaġġat. Ir-rikorrenti kkontendew għalhekk, li filwaqt li ġew ingaġġati sabiex jipprovdu s-servizzi professjonali tagħhom sat-31 ta' Lulju 2006, bħala konsegwenza diretta tad-dewmien attribwibbli interament lill-intimati u lill-kuntratturi minnhom ingaġġati, kienu meħtieġa jkomplu jipprovdu s-servizzi tagħhom a benefiċċju tal-intimati sat-13 t' Ottubru 2008. Ir-rikorrenti talbu lill-intimati jħallsuhom għas-servizzi professjonali li taw wara l-perjodu tal-kuntratt iżda l-intimati rrifjutaw. Talbu għalhekk lit-Tribunal tal-Arbitraġġ jikkundanna lill-intimati solidament bejniethom iħallsuhom għall-imsemmija servizzi professjonali mogħtija wara l-perjodu tal-kuntratt.

2. Permezz ta' risposta pprezentata fil-5 ta' Novembru 2010, l-Awtorità għat-Trasport f' Malta wieġbet li: (i) in linea preliminari għandha tiġi liberata mill-osservanza tal-ġudizzju peress li hija m' għandiex *locus standi* billi mhijiex kontranti fil-ftehim tat-30 ta' Mejju 2005 u billi l-arbitraġġ volonatarju in risposta jolqot biss il-partijiet li ffirmaw l-imsemmi kuntratt; (ii) bla ħsara għal dan, il-materja *de quo* teżorbita mill-ambitu tal-artikolu 11 tal-kundizzjonijiet speċjali tal-kuntratt u kwindi l-proċeduri huma inammissibbli; u (iii) il-kuntratt huwa *lump sum contract* u minn imkien ma jirriżulta li jista' jiġi varjat jew emendat b' dan illi t-talbiet tar-rikorrenti għandhom jiġu miċhuda.
3. Permezz ta' tveġiba datata 5 ta' Novembru 2010, l-intimat Direttur tal-Kuntratti wieġeb illi: (i) ir-rikorrenti qajjmet it-tilwima quddiem il-forum żbaljat ai termini tal-artikolu 11 tal-kuntratt peress li jirreferi għall-perjodu ta' 16-il xahar li matulu kellhom isiru x-xogħlijiet miftehma; (ii) in-natura tal-kuntratt a tenur tal-artikolu 3 hija '*global price contract*' u għaldaqstant l-ħlas għax-xogħlijiet a tenur ta' l-istess ma jistax jissupera l-ammont stipulat fis-somma ta' Lm169,000 eskluż il-VAT; (iii) in kwantu l-artikolu 19 tal-'*Preliminary Provisions*' dwar dewmien jirreferi biss għall-obbligi tal-kuntrattur u m' hemm l-ebda disposizzjoni analogha fir-rigward tad-Direttur tal-Kuntratti, dan ta' l-aħħar ma jistax jinżamm responsabbli kuntrattwalment għad-dewmien lamentat mir-rikorrenti, u; peress li r-rikorrenti kellha f' idejha t-tiswija kollha tal-pont Mawel Dimech, kellha l-opportunità li tanticipa d-dewmien u tieġu l-miżuri approprjati fir-rigward tal-ħaddiema tagħha u għalhekk trid tipprova li l-ħaddiema tagħha kienu impenjati f' xogħol fuq il-pont skont il-kuntratt tul iż-żmien kollu li għalih tippretendi l-ħlas.
4. Fis-seduta tas-7 ta' Frar 2011 id-Direttur tal-Kuntratti rtira l-ewwel eċċezzjoni tiegħu filwaqt li żamm ferm l-eċċezzjonijiet l-oħra tiegħu. Da parti tagħha, l-Awtorità għat-Trasport f' Malta rtirat it-tieni eċċezzjoni tagħha filwaqt li żammet ferm l-ewwel eċċezzjoni tagħha u l-eċċezzjonijiet l-oħra.

5. B' sentenza preliminari datata 23 ta' Marzu 2011, giet miċhuda l-ewwel eċċezzjoni tal-Awtorità għat-Trasport f' Malta u t-Tribunal komple bis-smiegħ tal-każ fil-mertu.
6. Permezz ta' *lodo* tal-21 ta' Jannar 2013, it-Tribunal tal-Arbitraġġ ikkundanna lill-intimati jhallsu lir-rikorrenti solidalment bejniethom is-somma ta' €206,150 oltre l-VAT, bl-interessi mid-data tal-pubblikazzjoni tad-deċiżjoni.
7. Illi minn din is-sentenza appellat l-Awtorità għat-Trasport f' Malta. L-aggravju tagħha huwa: (i) *'il-kwestjoni tal-appellat meta jiġi stabbilit prezz wieħed għax-xogħol kollu'*; (ii) *'l-interpretazzjoni u l-applikabilità tal-Artiklu 1639 tal-Kap.16 tal-liġijiet ta' Malta'*; u (iii) *'prova tal-ammont mitlub mill-appellati u likwidat mit-Tribunal tal-Arbitraġġ'*.
8. Fir-risposta tal-appell tagħhom, l-appellati wiegħbu li: (i) trattandosi ta' arbitraġġ kummerċjali internazzjonali, il-*lodo* ma kienx appellabbli fin-nuqqas ta': (a) ftehim espress bejn il-partijiet li kellu jkollhom dritt t' appell fuq punt ta' liġi mid-deċiżjoni tat-Tribunal tal-Arbitraġġ jew (b) xi waħda mill-eventwalitajiet kontemplati fl-34 tal-Mudell ta' Liġi fuq l-Arbitraġġ Kummerċjali Internazzjonali b' dan illi l-appell tad-Direttur appellant huwa irritu u null; u (ii) mingħajr preġudizzju, id-deċiżjoni tal- 21 ta' Jannar 2013 hija ġusta u timmerita konferma fl-intier tagħha billi l-aggravju tad-Direttur huwa infondat fil-fatt u fid-dritt.

Ikkunsidrat:

9. Fl-ewwel lok ser tiġi kkunsidrata l-eċċezzjoni dwar in-nullità tal-appell tal-appellanti. Huma jikkontendu li trattandosi ta' arbitraġġ kummerċjali internazzjonali, il-*lodo* ma kienx appellabbli fin-nuqqas ta':
 - (a) ftehim espress bejn il-partijiet li kellu jkollhom dritt t'appell fuq punt ta' liġi mid-deċiżjoni tat-Tribunal tal-Arbitraġġ; jew
 - (b) xi waħda mill-eventwalitajiet kontemplati fl-34 tal-Mudell ta' Liġi fuq l-Arbitraġġ Kummerċjali Internazzjonali b' dan illi l-appell tad-Direttur appellant huwa irritu u null;
10. L-artikolu 69A(3) tal-Kap. 387, li għalih jagħmlu referenza l-appellati, jiddisponi illi:

'Appell fuq punt ta' liġi lill-Qorti tal-Appell kontra deċiżjoni arbitrali mogħtija skont it-Taqsima V jista' jsir biss jekk il-partijiet għall-ftehim tal-arbitraġġ ftehm u espressament li dan id-dritt ta' appell hu disponibbli għall-partijiet b' zieda mad-drittijiet għal procedimenti oħra stabbiliti fl-artikolu 34 tal-Liġi Mudell. F'dawn il-

każijiet id-disposizzjonijiet tal-artikoli 61(5), 70A, 70B u artikoli relatati għandhom jgħoddu.'

11. It-Taqsima V dwar 'Arbitraġġ Internazzjonali Kummerċjali' tipprovdi mbgħad illi:

'55.(1) Bla ħsara għal dak li jinsab f' din it-Taqsima, il-Mudellta' Liġi għandu jifforma parti mil-Liġijiet ta' Malta u jkun hekkese gwibbli.

(2) Fil-Mudell ta' Liġi:

*"Stat" tfisser Malta u kull stat barrani li jkun;
"dan l-Istat" tfisser Malta.'*

12. Il-Mudell ta' Liġi fuq l-Arbitraġġ Kummerċjali Internazzjonali jinsab fl-Ewwel Skeda tal-Kap. 387 u fl-artikolu 1(3) jipprovdi li:

'Arbitraġġ ikun wieħed internazzjonali jekk:

(a) il-partijiet fi ftehim ta' arbitraġġ ikollhom, filwaqt tat-tmiem ta' dak il-ftehim, il-postijiet tan-negozju tagħhom fi Stati differenti; jew

(b) xi wieħed minn dawn il-postijiet li ġejjin ikun jinsab barra mill-Istat fejn il-partijiet ikollhom il-postijiet tagħhom tan-negozju:

(i) il-lok tal-arbitraġġ jekk dan ikun stabbilit fi, jew skont u bis-saħħa ta', l-ftehim tal-arbitraġġ;

(ii) kull post fejn ikollha titwettaq parti sostanzjali mill-obbligazzjonijiet tar-relazzjoni kummerċjali jew il-post li miegħujkollu l-iktar x'jaqsam is-sugġett tat-tilwima; jew

(c) il-partijiet ikunu espressament ftehimu li s-sugġett tal-ftehim ta' arbitraġġ ikollu x'jaqsam ma' iżjed minn pajjiż wieħed.'

13. Fis-sottomissjonijiet orali tiegħu d-Direttur appellant wieġeb illi minn mkien ma jirriżulta mill-professional services contract fit-30 ta' Mejju 2005 li l-istess huwa international agreement jew għandu jitqies bħala tali u l-indirizz mogħti mill-appellati fl-imsemmi kuntratt huwa indirizz f' Malta.

14. Effettivament, fil-kundizzjonijiet speċjali tal-kuntratt, l-appellati odjerni imkien ma indikaw xi indirizz esteru u bħala contact address indikaw **'Mr. Robert Sant, 25, Carmel Street, Birkirkara, Malta'** inkluż numri telefoniċi lokali. L-istess indirizz ingħata fl-Avviz t' Arbitraġġ.

15. Mill-kopja sħiħa tal-kuntratt tal-'**Professional Services for the Inspection and Maintenance of Manuel Dimech Bridge at Triq M.A. Vassalli, St. Julians**', eżebit fl-udjenza tas-7 ta' Frar 2011 bħala **'Dok DTR1'**, jirriżulta li s-'**Service Tender Submission Form**' saret minn **'DTR & KHP Consortium'**. Taħt l-intestatura **'Name(s) and address(es) of legal entity or entities submitting this tender'** tnizzlu: Design & Technical Resources (DTR) ta' 25, Carmel Str, Birkirkara, Malta ġiet indikata bħala **'Leader'** u s-soċjetà König, Heunisch and Partner (KPH) ta' Oskar Sommer Str 15-17, 60596 Frankfurt am

Main bħala 'Partner 2'. Inoltre, taħt l-intestatura 'contact person (for this tender)' tnizzel isem Robert Sant, Design and Technical Resources, bl-indirizz 25, Carmel str, Birkirkara, Malta u fil-fatt is-'*Service Tender Submission Form*' giet iffirmata minn Robert Sant waħdu.

16. Mal-istess '**Service Tender Submission Form**' tinsab annessa ukoll dikjarazzjoni of both partners to the consortium'. F'dan id-dokument reġa ġie mtenni li t-tender kien qiegħed isir minn 'DTR & KHP Consortium' immexxi minn Robert Sant.
17. Inoltre, minkejja li fid-dokument dwar l-*Organisation and Methodology* inkluzi f'**Dok DTR1**' ġie dikjarat kif se jinqasam ix-xogħol f'termini ta' perċentwali¹, fil-*Financial Identification Form* ġie indikat biss kont bankarju f'isem Robert Sant, Design & Technical Resources (DTR) bl-indirizz u numri telefoniċi Maltin tal-istess soċjetà.
18. Fid-dawl ta' dawn id-dikjarazzjonijiet, huwa manifest li għalkemm is-soċjetajiet rikorrenti llum appellati huma legalment żewġ kumpanniji ndividwali, huma sottomettew għal din is-sejħa bħala consortium mmexxi minn Robert Sant **minn Malta**. Isegwi għalhekk li għall-finijiet tal-kuntatt in kwstjoni ma jistax jingħad li il-partijiet '*għandhom il-postijiet tan-negozju fi Stati differenti*' kif jargumentaw l-appellati fir-risposta tal-appell tagħhom.
19. Inoltre, m'hemmx kontestazzjoni li l-lok tal-arbitraġġ kif stabbilit skont il-ftehim huwa iċ-Ċentru dwar l-Arbitraġġ ta' Malta skont l-Att dwar l-Arbitraġġ (Kap. 387 tal-Liġijiet ta' Malta) u s-servizzi ġew mogħtija f' Malta.
20. L-appellati jgħidu ukoll li qabel ma pproċedew bil-proċeduri tal-arbitraġġ, permezz ta' ittra datata 16 ta' Dicembru 2008 eżebita bħala '**Dok DTR5**', huma wisew lid-Direttur illi kienu ser jgħamli dan a tenur tar-regolament 69 ta' Taqsima X (Arbitraġġ Internazzjonali) tar-Regoli Dwar l-Arbitraġġ (Avviż Legali 421 tal-2004).
21. Jirrizulta mill-atti li dan m' huwiex minnu. L-imsemmija ittra testwalment taqra':

*'We write on behalf of Design & Technical Resources Limited ('DTR') and Konig, Heunisch und Partner ('KHP') (25, Carmel Street, Birkirkara) and whilst referring to Clause 11 (dispute settlement) of the contract entered into between you on the 30th May 2005, are instructed to advise you in terms of **Article 69 of the Arbitration Act**, that our clients shall be submitting the dispute that has arisen between you to arbitration to be determined by the Malta Arbitration Centre.*

In such arbitration, our clients are requesting that you be jointly and severally condemned to pay them the fees or just compensation dur for professional services rendered by them at your request and/or to your benefit, beyond the contracted period contemplated under the contract signed on the 30th May 2005.'

¹ Paġna 18 tat-Technical Offer.

22. Hemm distinzjoni netta bejn l-artikolu 69 tar-Regoli tal-Arbitraġġ u l-artikolu 69 tal-Att dwar l-Arbitraġġ li jinsab fit-Taqsima VI tal-Att. Dan ta' l-aħħar, li għalih saret referenza fl-imsemmija ittra, b' mod ġeneriku jtkellem dwar is-setgħat tal-Qorti dwar l-Arbitraġġi u ma tagħmel ebda distinzjoni bejn Arbitraġġ domestiku u wieħed internazzjonali:

'Salv id-disposizzjonijiet tal-Kostituzzjoni u tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea, f'dawk li huma affarijiet regolati b'dan l-Att, ebda qorti ma għandha tintervjeni jew ikollha ġurisdizzjoni f' xi haġa bħal dik hliet meta jkun hekk provdut f'dan l-Att.'

23. F'kull każ, lanqas li kieku l-imsemmija ittra wissiet lill-appellanti li kienet se tintavola arbitraġġ a tenur tat-Taqsima X tar-Regoli dwar l-Arbitraġġ dwar Arbitraġġi Internazzjonali (li mhuwiex il-każ), tali dikjarazzjoni unilaterali da parti tal'appellati ma setgħet qatt tiddetermina n-natura tal-ftehim.

24. Konsegwentement, **l-arbitraġġ de quo ma jistax jiġi meqjus bħala 'Arbitraġġ Kummerċjali Internazzjonali' kif pretiż mill-appellati iżda japplika l-artikolu 70A tal-Kap. 387.** Skont dan l-artikolu:

'Parti fil-proċedimenti tal-arbitraġġ tista' tappella lill-Qorti tal-Appell fuq punt ta' liġi li jtnissel minn deċiżjoni finali magħmula fil-proċedimenti kemm-il darba –

(a) il-partijiet ma eskudewx espressament dan id-dritt tal-appell fil-ftehim tal-arbitraġġ jew mod ieħor bil-miktub; jew

(b) minkejja kull haġa msemmija fil-ftehim tal-arbitraġġ, il-partijiet ma ftehmux espressament li ma għandhom jingħataw l-ebda raġunijiet fid-deċiżjoni skont l-artikolu 44(3).'

25. Fid-deċiżjoni mogħtija minn din il-Qorti diversament presjeduta fl-ismijiet **Vassallo Builders Ltd vs Rosello Developments Ltd** tad-9 t'April 2010, intqal:

'... kif jinżel mid-dispost ta' l-Artikolu 70A ta' l-Att dwar l-Arbitraġġ biex parti sokkombenti tkun dizintitolata milli tappella jrid jirriżulta li l-partijiet ikunu eskudew espressament id-dritt ta' l-appell fil-ftehim ta' l-arbitraġġ jew mod ieħor bil-miktub [subpara (a) għall-Artikolu 70A (1)], u dan hawnhekk ma huwiex hekk il-każ. Wieħed raġonevolment jifhem illi l-motiv tal-leġislatur għal liema ddetta l-liġi f' dan l-artikolu huwa indott mill-fatt illi, attiż il-gravita taħt il-profil tal-konsegwenzi għall-inammissibilità ta' l-appell, dan ried illi r-rinunzja għal dak id-dritt trid tirriżulta minn manifestazzjoni espressa u inekwivoka tal-volonta tal-partijiet kontraenti. Fil-każ in ispeċje ebda rinunzja bħal din ma tirriżulta u, allura, il-pretiża tas-soċjetà appellata tad-deklaratorja ta' l-inammissibilità ta' l-aggravju sottomess bl-appell, mhix sostenibbli u qed tiġi riġettata;'

26. Mill-ftehim mertu tal-appell de quo la jirriżulta li l-partijiet espressament eskudew l-possibilità t'appell u lanqas li ma għandhom jingħataw l-ebda raġunijiet fid-deċiżjoni skont l-artikolu 44(3).

27. Isegwi li l-preġudizzjali tal-appellati dwar l-allegata irritwalità u nullità tal-appell in risposta hija insostenibbli u qegħda għalhekk **miċhuda**.

28. Il-Qorti ser tgħaddi issa biex tqis l-aggravji tad-Direttur tal-Kuntratti fil-mertu.

29. Permezz tal-ewwel aggravju id-Direttur appellant jilmenta illi t-Tribunal tal-Arbitraġġ kien legalment żbaljat meta fuq l-iskorta tal-artikolu 1639 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta ddecieda li s-soċjetajiet appellati kienu ntitolati jitolbu għal żieda fil-prezz minħabba li kellhom idumu aktar biex itemmu l-appalt tas-servizz tagħhom. B' referenza għall-artikolu 32 tal-*preliminary provisions* u l-artikolu 3 tal-kundizzjonijiet speċjali tal-kuntratt, jikkontendi li **l-appalt kien mogħti għal prezz fiss u globali (*fixed price contract*) li ma setax jiġi rivedut**. L-imposizzjoni ta' perjodu determinat għall-eżekuzzjoni tas-servizz kien intiż sabiex l-appaltatur jwettaq l-inkarigu tiegħu b' serjeta mingħajr ma jitnikker, iżda l-eventwalità ta' iktar jew inqas spejjeż kienu unikament a riskju tal-appaltatur. Isegwi, skont l-appellant, li d-deċiżjoni appellata tmur kontra l-prinċipju tal-pacta sunt servanda a tenor tal-artikolu 992(1) tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta li jrid li kuntratti magħmula skont il-liġi għandhom jkkollhom saħħa ta' liġi bejn il-partijiet;

30. It-Tibunal jgħid çar:

'effettivament, il-kuntratt iffirmit bejn ir-rikorrenti u l-intimat Direttur tal-Kuntratti huwa for an all inclusive fixed price.'

31. Fil-kuntratt hemm definizzjoni tal-kliem global price contract:

*'a contract under which the services are performed for an **all-inclusive fixed price**'.*

32. Il-kwistjoni determinanti kienet iżda jekk global price contract jistax jagħti lok għal kumpens ulterjuri f'çertu çirkostanzi.

33. Skont klawzola 32 tal-kuntratt:

'Unless otherwise stipulated in the special conditions, the global price of a global price contractshall not be revised'.

34. Il-qorti tibda biex tosserva li x-xogħol li kellha tagħmel l-appellata kien jinkludi superviżjoni ta' xogħol, li kellu jsir waqt **Phase V** tal-proġett.

35. It-Tribunal qal li:-

- i. L-appellanti kienet tal-fehma li kien hemm bżonn **erbghin (40) ġimgħa** biex isir xogħol.
- ii. Eventwalment, Transport Malta harġet tender għall-works contract li kien għall-perjodu ta' tnejn u ħamsin **(52) ġimgħa**.
- iii. Fir-rigward ta' Fażi V tal-kuntratt, l-appellanti bdiet tagħti s-servizz tagħħha fil-15 ta' Settembru, 2006, çjoe' "... d-data tal-ħruġ tal-Order to Start Works lill-kuntrattur tax-xogħlijiet".
- iv. Ix-xogħlijiet ġew kompetati fit-8 ta' Awissu, 2008.
- v. Il-kuntrattur ħa **disgha u disghin** ġimgħa (99) biex ilesti x-xogħol.

Kostatazzjonijiet ta' fatt li dwarhom m'hemmx jedd ta' appell. F'dan ir-rigward it-Tribunal ikkonkluda li l-erbghin (40) ġimgħa kellhom jiġu kkunsidrati bħala formanti parti mill-prezz fiss tal-kuntratt, għaliex:

- i. Kienet l-istess appellanti li pproponiet 40 ġimgħa għall-eżekuzzjoni tax-xogħol li kellha tagħmel fir-rigward ta' supervision of works.
- ii. Fit-tender documents li l-appellanti stess ipprezentat, kien kontemplat terminu "According to Programme of works to be carried out by the contractor for the approval of ADT".

B'hekk ikkonkluda li kien hemm disgħa u ħamsin (59) ġimgħa li ma kinux kontemplati fil-kuntratt li għalih kienet parti l-appellanti. Wieħed jista' forsi jikkontesta kemm dan hu minnu meta tqies li fil-kuntratt jingħad li għal dak li jirrigwarda Supervision of Works (fl-istadju ta' Phase V), iż-żmien kien "according to Programme of works to be carried out by the contractor for the approval of ADT". Dan ifisser li kien hemm sebgħa u erbghin (47) ġimgħa li ma kinux kontemplati mill-kuntratt minflok disgħa u ħamsin (59) ġimgħa. Pero' mhemmx aggravju dwar dan, kif lanqas mhemm aggravju dwar is-somma likwidata mit-Tribunal tal-Arbitraġġ.

36. It-Tribunal tal-Arbitraġġ ikkunsidra u kkonkluda li:

"huwa minnu, kif jissottometti d-Direttur tal-Kuntratti, illi f' każ ta' lump sum contract "il-ħlas tal-prezz ikun marbut mat-tlestija tal-inkarigu u mhux mal-fattur taż-żmien".

*Iżda huwa minnu wkoll illi mill-Artikolu 1639 tal-Kodiċi Ċivili titnissel ir-regola li appaltatur (fil-każ odjern is-service provider) m' għandux jedd għal żieda fil-prezz minħabba bidla jew żieda fix-xogħol miftiehem, **sakemm dawk il-bidliet jew żieda ma jkunux gravużi għalih'.***

It-Tribunal hu tal-fehma li fil-każ odjern jeżistu l-elementi kollha neċessarji biex it-talba tar-rikorrenti għal żieda fil-prezz minħabba fix-xogħol miftiehem tiġi akkolta.

....

Tenut kont tal-fatt li fit-Tender Documents tas-Service Provider għar-rigward "Supervision of Works" kien kontemplat terminu "According to Programme of Works to be carried out by the Contractor for the approval of ADT", u tenut kont tal-fatt ukoll li kien l-istess Service Provider li in segwitu rrakkomanda terminu ta' 40 ġimgħa bħala meħtieġa għall-eżekuzzjoni tax-xogħlijiet tal-kuntrattur, it-Tribunal hu tal-fehma li dan it-terminu ta' 40 ġimgħa għandu jitqies li huwa kopert mill-prezz fiss tal-kuntratt.

Fid-dawl tal-konsiderazzjonijiet premissi, ġie għalhekk li kien hemm estensjoni taż-żmien fil-kuntratt tas-Service Provider, għaż-żmien kollu in eċċess ta' 40 ġimgħa, liema żieda m'hijiex imputabbli għal xi għemil jew nuqqas tar-rikorrenti;

Jirriżulta ukoll li din iż-żieda, ta' 59 ġimgħa, kienet gravuża għas-Service Provider bil-mod kontemplat fl-artikolu 1639 tal-Kodiċi Ċivili.

Fil-fehma tat-Tribunal, f' din l-inkwadratura l-eċċezzjoni komuni mressqa mill-intimati m' hijiex ġustifikata.

*L-intimati ma jistgħux jippretendu li jingagġaw konsulent fuq kuntratt bi prezz fiss, **sussegwentement itawlu d-durata tal-kuntratt minħabba raġunijiet li huma estraneji għall-konsulent**, u jippretendu li l-konsulent jippresta s-servizz tiegħu għal żmien aktar minn dak prevvist mingħajr ma jkun hemm zieda fil-prezz – omnia labor optat premium.'*

It-Tribunal ma jistax jakkolji t-tezi mressqa mill-intimat Direttur tal-Kuntratti li fil-każ in speċje kienet tonqos fir-rikorrenti l-portata integrattiva ta' l-Artikolu 992(1) tal-Kodiċi Ċivili jew, ukoll, id-dover tal-korrettezza fil-kondizzjoni tar-rapport kontrattwali viżwalizzata mill-ottika tal-buona fede skond l-Artikolu 993 tal-istess Kodiċi. Huwa l-kuntratt innifsu li jipprovdi għall-proċedura li biha tista' ssir claim. Tali claim giet aċċettata bħala formalment valida billi giet aċċettata in parte mingħajr ma tqajjem il-punt li setgħet saret tardivament. La darba l-claim giet effettivament ikkunsidrata u anki akkolta parzjalment billi giet akkordata estensjoni tat-terminu ma jistax dan l-intimat issa jmur lura u jgħid li dik l-istess claim ma saritx sew għax saret tardivament – electa una via, non datur recursus ad alteram.'

37. L-artikolu 1639 tal-Kodiċi Ċivili jipprovdi illi:

'L-appaltatur illi ntrabat li jtella' bini, jew xogħol ieħor kbir, skont pjanta stabbilita u miftiehma ma' min tah ix-xogħol, ma jista' jitlob ebda żjieda ta' prezz, minħabba li jkun żdied il-prezz tal-ħaddiema jew tal-materjali, jew minħabba li fil-pjanta jkun sar xi tibdil jew żjieda, li ma jkunux gravużi għalih.'

38. Dwar dan l-artikolu l-ġurisprudenza² tgħallem:

*"Fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell (Sede Kummerċjali) tas-17 ta' Ottubru 1919 fil-kawża "**Manara vs Vassallo et noe**" (Kollez. Vol. XXIV.I.964) ingħad hekk –*

*"'Attesoche' il fondamento giuridico della disposizione sopra citata riposa nella considerazione che l'esecuzione dello appalto a prezzo fisso e' circoscritto dal piano stabilito, e la spesa delle opere da farsi entro i limiti del contratto e del piano stabilito e convenuto col committente, ha un carattere aleatorio per l'appaltatore il quale e' tenuto ad eseguire i lavori tracciati dal disegno a suo rischio e pericolo; e quante volte nel corso della costruzione fosse a sorgere la necessita' o la convenienza di opere aggiunte o di varianti non contemplate nell'originario disegno, l'imprenditore che pretendesse rivalsa contro il committente per quelle variazioni od **aggiunte deve dimostrare che le stesse gli fossero state onerose, e cio' in base al principio che il committente deve fare conscio l'appaltatore che quelle opere siano fuori della previsione del contratto la cui spesa non potrebbe essere addossata all'imprenditore per scusa che il committente ne venisse ad arrischiarsi indebitamente.**"*

*"Fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Inferjuri tas-17 ta' Frar 2003 fil-kawża "**Topserv Ltd vs Vella noe**" ingħad hekk dwar l-Art.1639 tal-Kap.16 –*

"'A contrariu sensu jfisser, dejjem attiz li x-xogħol miftiehem ikun ta' entita' kbira, jekk it-tibdil ikun gravuż jew pregudizzjevoli għall-appaltatur dan jista' u għandu dritt jitlob zieda fil-prezz. Din hi disposizzjoni eċċezzjonali u tagħmel sens tenut rigward tat-telf kbir li jista' jiġi subit f' dawn il-każijiet ta' xogħol kbir."

² **Vella Group Limited v AX Construction Limited**, Prim'Awla tal-Qorti Ċivili, 31 ta' Jannar 2011 konfermata in parte mill-Qorti tal-Appell (Superjuri) fis-27 ta' Ġunju, 2014.

"*Fis-sentenza ta' din il-Qorti diversament presjeduta (PA/JRM) tas-6 ta' Ottubru 2005 fil-kawża "Vella Borg vs Accountant General et", saret din l-osservazzjoni:*

*"...Illi l-liġi tagħna timxi mar-regola li l-bidla jew zieda fix-xogħol miftiehem f'appalt ta' bini jew ta' xogħol ieħor kbir ma tagħtix jedd lill-appaltatur għal zieda fil-prezz sakemm daww il-bidliet ma jkunux aktar gravuzi għalih. Il-liġi ma jidherx li tagħmel distinzjoni – bħalma jidher li teżisiti f'liġijiet ta' pajjizi oħrajn (b'riferenza għal Art 1660 u 1661 tal-Kodiċi Ċivili Taljan) bejn meta x-xogħol gdid jew żejjed ikun inħoloq bla maħsub min-natura nfisha tal-appalt u meta dak ix-xogħol ikun intalab mill-kommittent minn rajh. **Jidher li l-kriterju waħdieni fil-liġi tagħna huwa dak li l-bidliet ikunu għamlu l-appalt aktar gravuż għall-appaltatur.**"*

39. Disposizzjoni li taqbel mal-kuncett ta' rebus sic stantibus³, għaliex tipprovdi għal każijiet fejn ikun hemm tibdil ta' ċirkostanzi. Kuncett li għandu rwol morali fir-relazzjoni kuntrattwali ta' bejn il-partijiet għaliex intiz bħala rimedju biex jevita preġudizzju inġust lil xi parti f'kuntratt, meta l-ħsara hi kkawżata minn fattur li m'għandux kontroll fuqhom.

40. Wieħed jista' jesprimi dubju dwar kemm l-artikolu 1639 applika għall-każ tal-lum meta tqies li l-appellati ma ntrabtux li "jtella' bini, jew xogħol ieħor kbir". Il-pont inbena minn terzi. L-artikolu 1639 jagħti iktar wieħed x'jifhem li japplika għall-appaltatur li jibni l-bini jew xogħol ieħor. Saħansitra, l-artikolu 1638 tal-Kodiċi Ċivili jagħmel distinzjoni bejn l-appaltatur u l-arkitekt.

41. Fil-Kodiċi Ċivili Taljan hemm l-artikolu 1664 li jipprovdi:

"Qualora per effetto di circostanze imprevedibili si siano verificati aumenti o diminuzioni nel costo dei materiali o della mano d'opera, tali da determinare un aumento o una diminuzione superiori a decimo del prezzo complessiv convenuto, l'appaltatore o il committente possono chiedere una revisione del prezzo medesimo. La revisione puo' essere accordata solo per quella differenza che eccede il decimo.

Se nel corso dell'opera si manifestano difficolta' di esecuzione derivanti da cause geologiche, idriche e simili, non previste dalle parti, che rendono notevolmente piu' onerosa la prestazione dell'appaltatore, questi ha diritto a un equo compenso".

F'sentenza tal-21 ta' Frar, 2014 (numru 4198) il-Qorti Kassazzjoni Taljana qalet:

"La clausola con la quale si escluda, in deroga all'art. 1664 c.c., il diritto dell'appaltatore a ulteriore compenso per le difficolta' imprevedute incontrate nell'esecuzione dell'opera (cosiddetto appalto 'a forfait') non comporta alcuna alterazione della scrittura ovvero della funzione dell'appalto, nel senso di renderlo un contratto aleatorio, ma solo un ulteriore allargamento del rischio, senza che questo, pur cosi' ulteriormente allargato, esorbiti dall'alea normale di questo tipo contrattuale (cfr. Cass. 6 giugno 1977 n. 2326; Cass. 26 aprile 1981 n. 2405)".

42. Minkejja l-fehma li esprimiet hawn fuq din il-qorti, ma tara xejn irregolari li l-principju stabbilit bl-artikolu 1639 tal-Kodiċi jigi applikat għall-appalti fejn l-appaltatur ma jkunx il-persuna li jkun tella' bini jew xogħol ieħor kbir. Dak li

³ *Contractus qui habent tractum succesivum et dependentiam de futurum, rebus sic stantibus intelligentur.*

qiegħed jikkontempla l-artikolu 1639 hi sitwazzjoni fejn il-kuntratt ikun sar oneruz b'mod eccessiv għall-appaltatur minħabba ċirkostanzi partikolari, tant hu hekk li l-enfażi qegħda fuq 'il fatt li jrid ikun **'gravuz'** għall-appaltatur. Dan iktar u iktar fejn m'hemmx provi li l-appellati kellhom xi tort għad-dewmien sabiex inbena l-pont.

43. Hu minnu li klawzola 32 tal-kuntratt ma tippermettix reviżjoni ta' prezzijiet jekk mhux minħabba ċirkostanzi kontemplati fl-ispecial conditions tal-kuntratt. Ċirkostanzi li ma jissemmewx f'dik il-parti tal-kuntratt. Il-qorti ma tara xejn irregolari li l-appaltatur jżid ir-riskju fuqu. F'dan ir-rigward l-appellant bena l-argument tiegħu fuq l-artikolu 992(1) tal-Kodiċi Ċivili li jipprovdi:

"Il-kuntratti magħmula skont il-liġi għandhom saħħa ta' liġi għal dawk li jagħmluhom".

44. Pero' jibqa' 'l fatt li dan hu każ partikolari meta tqis li l-kuntratt jipprovdi espressament li l-period of execution ma kellux ('shall not') jeccedi perjodu ta' erbatax-il xahar (klawzola 5 tas-special conditions). Wara li ġie ffirmat il-kuntratt, il-contracting authority ddeterminat perjodu ta' tnejn u ħamsin (52) xahar sabiex l-appaltatur (BCP Joint Venture) jibni l-pont. Perjodu li għalih l-appellati jista' jingħad li kienu marbutin minħabba li fil-kuntratt hemm timetable of activities li tikkontempla li s-superviżjoni ta' xogħol kellha ssir, "according to programme of works to be worked out by the contractor for the approval of ADT". Fir-realta' xogħol li kellu jdum tnejn u ħamsin (52) ġimgħa spicċa ħa disgħa u disgħin (99) ġimgħa. Dan hu kwazi d-doppju. Avveniment li probabbilment ħadd mill-partijiet ma kien qiegħed jistenna. Għall-qorti jagħmel sens li meta l-appellati tefgħu l-offerta bil-prezz u ffirmaw il-kuntratt, kienu qegħdin jifhmu li s-servizz tagħhom kien ser ikun għall-period of execution u mhux iktar. M'hemm xejn x'jindika lill-qorti li kien hemm xi ħadd mill-partijiet li seta' jipprevedi, fi żmien li ġie ffirmat il-kuntratt, li kien ser ikun hemm bżonn sebgħa u erbgħin (47) ġimgħa oħra biex jinbena l-pont. Dan iktar u iktar meta tqies li fir-realta, meta ġie ffirmat il-kuntratt il-perjodu għas-superviżjoni tal-bini kien ta tmax-il ġimgħa biss (ara *time-table of activities*). Hu għalhekk ingust li wieħed jibbaża ruħu fuq klawzola 32, meta fir-realta' l-intenzjoni li kellhom il-partijiet ma seħħitx. Ħadd m'għandu jieħu vantaġġ ta' ħaddieħor meta jinqala' l-imprevedibbli.

45. Dak id-dewmien kollu biex jinbena l-pont ma jirriżultax li kien minħabba nuqqasijiet tal-appellati. Kienet il-contracting authority stess li kkonċediet l-estensjoni taż-żmien tal-kuntratt mingħajr ebda pretensjoni kontra l-appellati għal danni minħabba dewmien fl-eżekuzzjoni (ara per eżempju deposizzjoni tad-Direttur tal-Kuntratti, seduta tas-6 ta' Frar, 2012, kif ukoll ittri tal-25 ta' Ottubru, 2007 u 13 ta' Novembru 2007 tal-ADT fejn l-Awtorita appellata stess irrakomandat estensjoni taż-żmien). Fil-fatt jirriżulta wkoll li fit-18 ta' Settembru 2008 kienet saret laqgħa tal-Kumitat Ġenerali tal-Kuntratti fejn ġiet approvata l-estensjoni tal-execution period. Il-qorti ma tistax tifhem kif l-contracting authority testendi z-żmien għall-eżekuzzjoni tal-kuntratt għal dawk il-ġimgħat kollha, f'ċirkostanzi fejn hu evidenti li l-appellati

ma kellhomx htija għad-dewmien, imbagħad tippretendi li ma tħallas xejn żejjed billi tipprova tistaħba wara klawżola 32. B'dik l-estensjoni ta' żmien, il-contracting authority ma kinitx qegħda tagħmel favur lill-appellati għaliex qatt ma setgħu jinżammu responsabbli għal dak id-dewmien għaladarba ma kellha l-ebda responsabbiltà għal dak id-dewmien (ara klawżola 38).

45. Il-kuntratti għandhom jiġu eżegwiti in *bona fede* mill-bidu sal-aħħar. M'hemmx provi li matul iż-żmien kollu li dam għaddej il-proġett l-appellata naqset mid-dmirijiet kuntrattwali tagħha. Lanqas m'hemm prova per eżempju li l-contracting authority qatt talbet lill-appellati biex inaqqsu l-input tagħhom minħabba diffikultajiet li kien qiegħed ikollha mal-appaltatur inkarigat mill-bini tal-pont. F'dan il-kuntest hu wkoll rilevanti dak li xehed il-Perit Robert Zerafa, mill-Awtorita' appellata:

"Arbitru: Bħala konsistenza ta' xogħol u bħala input. Per eżempju nagħtu każ fl-ewwel 20 ġimgħa kien ikollu 20 perit fuq il-post u wara l-20 ġimgħa kellu perit wieħed. Dan li qed nipprova nsaqsi jien. Kien dejjem l-istess input min-naħa tal-claimant ?

Perit Zerafa: Jekk kien hemm dan it-tip ta' tibdil ma gietx notata mill-Awtorita għall-Awtorita kif tennejt fis-seduti ta' qabel, qatt ma kellha problemi mill-kapaċità teknika tas-supervisor".

Kliem li jagħti lill-qorti x'tifhem li matul iż-żmien tal-eżekuzzjoni tal-kuntratt ma kienx hemm tibdil dwar in-numru ta' personnel li l-appellati kellhom l-obbligu li jkollhom fis-sit. Hu evidenti li kien hemm bżonn tal-estensjoni taż-żmien lil hinn minn dak li kien gie ffixxat mill-Awtorita intimata sabiex il-proġett jitlesta. Żmien li fih il-contracting authority baqgħet tinqeda bis-servizz tal-appellati, għall-interessi tagħha.

46. Il-qorti m'għandhiex dubju li għandu jkun hemm rimedju biex wieħed jirreaġixxi għal ċirkostanzi speċjali. Rimedju li ma jdgħajjifx il-prinċipju pacta sunt servanda għaliex hu ntiz sabiex jerga' joħloq stat ta' ekwilibriju għal xenarju li żviluppa u li hu evidenti ma kienx previst f'dak li ftehm u l-partijiet meta ffirmaw is-service contract. Dan iktar u iktar meta tikkunsidra li l-kuntratt kien iffirmit f'Mejju, 2005 filwaqt li:

- i. Fil-21 ta' Awissu, 2006 kien iffirmit il-kuntratt bejn l-appellant u l-BCP Joint Venture.
- ii. Fil-15 ta' Settembru, 2006 ingħatat l-ordni biex l-appaltatur jibda x-xogħlijiet.
- iii. Il-works contractor temm ix-xogħol fit-8 ta' Awissu 2008. Il-contracting authority estendiet it-terminu tal-kuntratt minn erbatax-il xahar għal sakemm tlesta x-xogħol minn BCP Joint Venture.

47. Fic-ċirkostanzi kien ġust u ekwu li l-appellati jithallsu iktar għall-perjodu żejjed li, mingħajr ebda tort tagħhom, kellhom jibqgħu jrendu servizz lill-Gvern.

48. Inoltre', permezz tat-tieni aggravju tagħha, l-Awtorità appellanti tilmenta li l-artikolu 1639 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta ma kellux japplika għall-kawża odjerna in kwantu:

- (i) il-kliem '*fil-pjanta jkun sar xi tibdil jew żjieda*' ma japplikawx għall-kawża odjerna;
- (ii) mingħajr preġudizzju, id-dewmien ma kienx attribwibbli lill-Awtorità appellanti;
- (iii) l-appellanti ma ppruvawx kif tali bidliet jew żjieda kienu gravużi għalihom.

Il-qorti diga' esprimiet ruħha dwar din id-disposizzjoni, u m'għandhiex x'izzid ma' dak li diga' qalet. F'kull każ:

- i. Biex tapplika dik id-disposizzjoni, m'huwiex essenzjali li jkun hemm tibdil jew żieda fil-pjanta. Dik hi biss waħda miċ-ċirkostanzi li fihom tista' tapplika dik id-disposizzjoni.
- ii. Fir-rigward tal-lanjanza li d-dewmien ma kienx attribwibbli lill-appellanta, jibqa' l-fatt li l-appellati huma estranei għar-relazzjoni kuntrattwali bejn il-kuntrattur u l-intimati. Fl-aħħar mill-aħħar is-serivzzi kienu qegħdin jiġu reżi lill-appellanta b'dan illi ma tistax teżimi ruħha mir-responsabbiltà li tagħmel tajjeb għalihom abbażi ta' dan il-pretest. Li hu ċert hu li m'hemmx prova li d-dewmien eżagerat biex jinbena l-pont kien b'xi mod attribwibbli lill-appellati.
- iii. Dwar l-allegazzjoni li l-appellanti ma ppruvawx kif tali bidliet jew żjieda kienu gravużi għalihom, din il-Qorti hija prekluzi milli tinoltra ruħha dwar l-apprezzament tal-fatti. Madanakollu, hi sodisfatta li mill-atti proċesswali, senjatement mix-xhieda mogħtija mill-Perit Robert Sant, kif ukoll mix-xhieda mogħtija mill-Perit Robert Zerafa fil-5 t' Ottubru 2012 dwar l-involvement kostanti tal-appellati f'dan il-proġett sakemm wasal sa tmiemu, li tali prova għet sodisfatta.

49. Permezz tat-tielet aggravju l-appellanti tilmenta wkoll li l-appellati ma ressqux provi li għall-perjodu kollu tad-dewmien allegat, kienu qed jeżegwixxu xogħlijiet u li l-ammont rikjest minnhom huwa l-prezz tal-appalt realment eżegwit. Il-Qorti tenni li filwaqt li hi prekluzi milli tinoltra ruħha dwar l-apprezzament tal-fatti, id-deposizzjoni tal-perit Robert Zerafa stess fil-5 ta' Ottubru 2012 li għaliha saret riferenza iktar qabel f'din is-sentenza, hi biżżejjed. Għal dak li hu ammont, dan għet likwidat mit-Tribunal tal-Arbitraġġ u mhux ibbaża d-deċiżjoni fuq dak li kienu qegħdin jippretendu l-appellati.

Għal dawn il-motivi:-

- 1. Tichad l-eccezzjoni preliminari tal-appellati.**
- 2. Tichad l-appell.**
- 3. Spejjeż jinqasmu in kwantu għal 10% a karigu tal-appellati Design & Technical Resources Limited u Konig Heunish und Partner, filwaqt li l-kumplament a karigu tal-appellant.**

Anthony Ellul.